

GRUNDLAGSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 5/2008 rd

Berättelse om regeringens åtgärder under år 2007

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 9 april 2008 berättelsen om regeringens åtgärder under år 2007 (B 2/2008 rd) till grundlagsutskottet och till utrikesutskottet rörande de avsnitt som gäller utrikes- och säkerhetspolitiken och bestämde samtidigt att de övriga fackutskotten ska lämna utlåtande i ärendet till grundlagsutskottet.

Utlåtanden

I enlighet med riksdagens beslut har de alla fackutskott utom utrikesutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandena (FiUU 6/2008 rd ReUU 1/2008 rd, FvUU 18/2008 rd, LaUU 11/2008 rd, KoUU 13/2008 rd, JsUU 16/2008 rd, FsUU 3/2008 rd, KuUU 11/2008 rd, ShUU 8/2008 rd, EkUU 21/2008 rd, FrUU 2/2008 rd, AjuU

16/2008 rd och MiUU 13/2008 rd) återges efter betänkandet.

Samband med andra handlingar

Utrikesutskottet har lämnat betänkande i fråga om de avsnitt som gäller utrikes- och säkerhetspolitiken (UtUB 9/2008 rd).

Utskottet har den 24 november 2008 fått ett skriftligt svar av justitieministeriet på sina frågor om oklarheterna i anmälningarna om valfinansiering i riksdagsvalet 2007, de åtgärder de har föranlett och tidsplanen för valreformen utifrån ett betänkande av valområdeskommissionen. Utskottet har också den 3 december 2008 fått ett skriftligt svar av inrikesministeriet om översynen av lagstiftningen om skjutvapen och de anknytande anvisningarna.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Behandlingen av riksdagens ståndpunkter

Syftet med behandlingen i fackutskott

Berättelsen består av tre delar. Den första delen är ett allmänt avsnitt med en kortfattad rapport om genomförandet av regeringsprogrammet och om regeringens EU-politik samt en allmän överblick över verksamheten inom varje ministerium. Den andra delen är en utrikes- och säker-

hetspolitisk överblick. I den tredje delen ingår regeringens åtgärder ministerium för ministerium med anledning av riksdagsbeslut.

I riksdagens arbetsordning från 2000 förbehölls berättelsen om regeringens åtgärder en särställning i riksdagsbehandlingen som innebär att två utskott, grundlagsutskottet och utrikesutskottet, båda lämnar betänkande till plenum om berättelsen. Med stöd av 32 § 4 mom. i arbetsordningen behandlar utrikesutskottet berättelsen när det gäller utrikes- och säkerhetspolitik och grundlagsutskottet till övriga delar. Utifrån

ett beslut av riksdagen yttrar sig de övriga permanenta fackutskotten om berättelsen till grundlagsutskottet (TKF 1/1999 rd, s. 20).

Yttrandeförfarandet har flera olika syften. Utskotten kan med hjälp av yttrandeförfarandet göra en utvärdering av regeringens verksamhet under året inom respektive utskotts ansvarsområde. I behandlingen av berättelsen kan fackutskotten också i överensstämmelse med gällande praxis ta upp specialteman inom sin egen behörighet som de av en eller annan orsak anser vara nödvändiga. Varje utskott får också möjlighet att yttra sig om regeringens åtgärder med anledning av de uttalanden som respektive utskott föreslagit i sina betänkanden och som godkänts av riksdagen. I berättelsen redogörs till exempel för vilka åtgärder det behöriga ministeriet har vidtagit med anledning av uttalandena. I förekommande fall anges också orsakerna till varför regeringen uppger att ett uttalande inte föranleder några åtgärder från regeringens sida. Det ingår i fackutskottens uppdrag att inom ramen för sitt ansvarsområde göra en bedömning av om regeringens ståndpunkt kan accepteras eller inte. Denna uppföljning av riksdagens uttalanden är, enligt grundlagsutskottets uppfattning, ett minimikrav som varje utskott bör uppfylla i behandlingen av regeringens berättelse.

Uttalanden på grundval av betänkanden från grundlagsutskottet

Proportionalitet i riksdagsval. Uttalandet (s. 138) hänför sig till proposition RP 1/1998 rd. Riksdagen förutsatte att regeringen utreder proportionalitetsproblemen vid riksdagsval och i förekommande fall bereder ändringar i vallagstiftningen som dels stärker proportionaliteten, dels förhindrar splittring av det politiska fältet. I samband med proposition RP 48/1998 rd godkände riksdagen ett liknande uttalande (s. 139).

I berättelsen om sina åtgärder 2002 motiverade regeringen varför den ansåg frågan vara slutbehandlad för den då avslutade valperioden. Grundlagsutskottet godtog förklaringen, men ansåg det ändå nödvändigt att regeringen framöver redogör för sina nya åtgärder med anledning av uttalandena.

Justitieministeriet tillsatte i april 2004 en kommission med uppgift att utreda och utvärdera hur det nuvarande valsystemet fungerar med avseende på förhållandet mellan väljare och riksdagsledamöter samt att lägga fram förslag till hur valsystemet kunde förbättras. Kommissionen skulle utreda möjligheterna att förbättra proportionaliteten i riksdagsval. Kommissionen var ett led i politikprogrammet för medborgarinflytande som finns inskrivet i regeringsprogrammet för statsminister Matti Vanhanens första regering. I ett betänkande den 7 juni 2005 ansåg kommissionen inte att den kunde föreslå några lösningar på problemet. Däremot föreslog den att justitieministeriet skulle tillsätta en ny arbetsgrupp med uppgift att grundligt utreda bl.a. möjligheterna att förbättra den politiska proportionaliteten i valkretsar av olika storlek.

Våren 2006 beslöt regeringen att ärendet inte ska beredas under innevarande valperiod, men justitieministeriet fick i uppdrag att göra en promemoria om saken inför de regeringsförhandlingar som skulle föras efter riksdagsvalet 2007. Statsminister Matti Vanhanens andra regering reformerar enligt sin regeringsförklaring valsystemet så att proportionaliteten vid val blir så bra och enhetlig som möjlig och att den regionala representationen kan säkerställas i möjligaste mån. Avsikten är att revidera vallagstiftningen med utgångspunkt i den rådande valkretsmodellen. Till grund för reformen läggs ett system med valområden som omfattar hela Finland och som innebär ett förbud mot valförbund vid riksdagsval.

Justitieministeriet tillsatte i juni 2007 en kommission som skulle klarlägga möjligheterna att reformera systemet för riksdagsval enligt regeringsförklaringen och att lägga fram ett förslag i frågan. I ett betänkande den 24 april 2008 föreslog kommissionen att valsystemet ska ses över. De ändringar i lagstiftningen som förslaget innebär ska beredas så att reformen träder i kraft vid riksdagsvalet 2015. Men kommissionen var inte enig om förslaget.

Regeringens åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden är i princip tillräckliga, så uttalandena kan strykas. Utskottet anser det dock

nödvändigt att regeringen också framöver i berättelsen redogör för sina fortsatta åtgärder i fråga om översynen av vallagstiftningen.

Utskottets frågor till ministerierna

Den 18 november 2008 begärde grundlagsutskottet ett skriftligt svar av justitieministeriet på sina frågor om oklarheterna i anmälningarna om valfinansiering i riksdagsvalet 2007, de åtgärder som de har föranlett och tidsplanen för valreformen utifrån ett betänkande av valområdeskommissionen. Samma dag bad utskottet inrikesministeriet lämna ett skriftligt svar på frågan om vilka åtgärder som ministeriet har vidtagit för att rätta till missförhållandena i praxisen för att bevilja vapenlicenser.

I sitt svar uppger justitieministeriet att det har tillsatt en kommission som ska förbereda en översyn av lagstiftningen om val och partifinansiering. Statsministern och justitieministern kommer att förhandla om en tidsplan för det fortsatta arbetet med valreformen. I sitt svar redogör inrikesministeriet för hur praxisen för att bevilja vapenlicenser ska samordnas och vilka andra praktiska åtgärder som kommer att vidtas efter händelserna i Jokela och Kauhajoki. Dessutom uppger inrikesministeriet att det har startat ett projekt för att revidera vapenlagstiftningen.

Grundlagsutskottet ser positivt på de beskrivna åtgärderna för att reformera lagstiftningen.

Utlåtandena från fackutskotten

I utlåtandena till grundlagsutskottet yttrar sig fackutskotten för det mesta om riksdagens tidigare uttalanden inom sina ansvarsområden. Vissa av utskotten går dessutom in på specialteman i sina utlåtanden. Grundlagsutskottet har inte gått närmare in på fackutskottens synpunkter visavi uttalandena.

I sitt utlåtande redogör revisionsutskottet ganska detaljerat och kritiskt för hur förfarandet

med uttalanden och berättelser fungerar överlag. Utskottet föreslår två uttalanden med anledning av berättelsen. I det första anser utskottet att uttalandeförfarandet inte fungerar som instrument för parlamentarisk styrning och kontroll så som det är meningen. En viktig förbättring skulle vara att införa ett system för uppföljning i realtid. I sitt andra uttalande anser utskottet att berättelsen om regeringens åtgärder och statens bokslutsberättelse med fördel kan slås samman. Samtidigt bör det avgöras vilket utskott som är behörigt att behandla berättelsen.

Grundlagsutskottet anser att det är befogat att i fortsättningen utreda möjligheterna att förbättra förfarandet med berättelser. Men frågan är så pass omfattande och principiell att den inte kan avgöras i det här sammanhanget. Därför vill utskottet att talmanskonferensen uppmärksammar frågan. Av samma orsak anser utskottet att revisionsutskottets förslag till riksdagens uttalanden inte är motiverade och föreslår således inte att de godkänns.

När det gäller förfarandet med uttalanden påpekar grundlagsutskottet att utskotten också inom ramen för det nuvarande systemet aktivt kan övervaka att uttalandena sätts i verket t.ex. genom att be ministerierna lämna utredningar enligt 47 och 97 § i grundlagen.

Förslag till beslut

Grundlagsutskottet anför att riksdagen godkänner följande uttalande

att riksdagen inte har något att anmärka med anledning av berättelsen men förutsätter att regeringen på behörigt sätt beaktar de påpekanden till tidigare uttalanden från riksdagen som ingår i betänkandet och i de bifogade utlåtandena samt övriga uttalanden, om de gäller regeringen.

GrUB 5/2008 rd — B 2/2008 rd

Helsingfors den 10 december 2008

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kimmo Sasi /saml
vordf. Jacob Söderman /sd
medl. Tuomo Hänninen /cent
Ulla Karvo /saml
Elsi Katainen /cent
Kimmo Kiljunen /sd
Esko Kiviranta /cent

Elisabeth Naucclér /sv
Tuula Peltonen /sd (delvis)
Veijo Puhjo /vänst
Tapani Tölli /cent
Tuulikki Ukkola /saml
Antti Vuolanne /sd
ers. Hannu Hoskonen /cent (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Petri Helander.